

Seksuaalsel teel levivate infektsioonide levimus ning nendega seotud teadmised, hoiakud, käitumine ja ettekujutused Eesti ajateenijate hulgas

Uuringu raport

Kristi Rüütel, R. David Parker

Tallinn 2013

Käesolevat uuringut rahastati Lõuna-Carolina Ülikooli meditsiiniteaduskonna USA Kaitseministeeriumi mereväe terviseuuringute keskuse kaitseväge HIVi ja AIDSi ennetusprogrammi ning Tervise Arengu Instituudi Riikliku HIV ja AIDSi Strateegia aastateks 2006–2015 vahenditest.

Uuringu läbiviijad tänavad kõiki osalenud kaitseväge meditsiinikeskusi ja noormehi kaasa löömise eest!

Eriti soovime tänada: Julia Vinckler, Dr Kersti Lea, Dr Oleg Novikov Peastaabist, Dr Anu Mill Kaitseväge Tervisekeskusest, Dr Tiina Želobetskit ja Aune Surva Staabi- ja Sidepataljonist, Dr Heli Vasar ja Tõnis Kurm Mereväest, Heiki Porval, Ingrid Milvaste ja Kristiina Nööp Kirde Kaitseringkonnast, Dr Hanno Mölder, Terje Moks ja Külli Kivirand Lõuna Kaitseringkonnast, kõik abiks olnud kaitseväge IT-spetsialistid, Virge Jürjenson, Jaak Jänes ja Kerry Lumi Quattromed HTI Laboritest ning Natalia Gluškova, Julia Hristojeva, Anastassia Minossenko, Lillia Lõhmus, Iveta Tomera, Veljo Simulman ja Enno Sinisalu Tervise Arengu Instituudist.

SISUKORD

KOKKUVÕTE.....	3
SISSEJUHATUS.....	4
UURINGU METOODIKA.....	4
Eetikakomitee	5
Uuringu personal	5
Uuringu etapid ja meetodid.....	5
Andmete sisestus ja analüüs	6
TULEMUSED	7
Uuringus osalenud	7
Sotsiaaldemograafilised näitajad.....	7
Seksuaalkäitumine	8
Seksuaalsel teel levivad infektsioonid ja testimine.....	8
Uimastite tarvitamine ja elustiil.....	9
HIViga seotud teadmised ja hoiakud.....	9
Uuringu käigus teostatud analüüside tulemused.....	9
ARUTELU JA JÄRELDUSED.....	10
VIITED.....	12
LISAD	13
Lisa 1. Uuringu küsimustik eesti keeles.....	13
Lisa 2. Andmetabelid.....	23

KOKKUVÕTE

Taust. On üldiselt teada, et sõjaväelased käituvad viisidel, mis seavad nad seksuaalsel teel levivate infektsioonide (STI) riski ning võivad seeläbi ohustada nende tervist. See hõlmab kaitsmata seksuaalvahekordi ning uimastite kuritavitamist, näiteks alkoholi liigtarvitamist. Seetõttu rakendavad sõjaväed juhiseid erinevate nakkushaiguste testimiseks ning loovad haridus- ja ennetusprogramme nii ajateenijatele kui professionaalsetele sõjaväelastele. Nendest juhistest lähtuvad protseduurid võimaldavad sõjaväel rakendada meetodeid, et paremini tegeleda personaliga, kes on nakatunud mõnda nakkushaigusesse. Haridus- ja ennetusprogramme rakendatakse selleks, et toetada riskeeriva käitumise vähendamist teadlikkuse suurendamisega, edendades seeläbi tervist. Tõhusaid meetmeid saab planeerida, kui haiguste levimust ning riskikäitumist süstemaatiliselt uurida. See raport kirjeldab esmakordse sellelaadse uuringu tulemusi Eesti Kaitseväes.

Eesmärk. Selle uuringu eesmärgiks oli hinnata STI, sh HIVi levimust ja sellega seotud riskikäitumist ajateenijate hulgas.

Tulemused. Uuringus osales 584 noormeest, mis moodustab 18,6% kõigist 2012. aastal ajateenistust alustanutest. Uuringu tulemused näitavad, et Eesti Kaitseväe ajateenijate STIde, sh HIVi levimus ning uimastite tarvitamine on võrreldav või madalam kui sama vanal Eesti üldelanikkonnal.

STI: uuringu käigus tuvastati 18 klamüdioosi, 5 gonorröa, 5 trihhomonoosi ja 1 esialgselt positiivne hepatiit C analüüsi tulemus (viimane vajab täiendavaid uuringuid). Mitte ühtegi HIVi ja B-hepatiidi juhtu ei avastatud.

Riskikäitumine: narkootikumide kasutamine, kondoomi kasutamine seksuaalvahekorra ajal ja HIV/STI testimine olid võrreldavad sama vanade noormeestega üldelanikkonnas.

Järeldused. Kuna on võimalik, et need käitumisviisid muutuvad aja jooksul ning arvestades asjaolu, et noormehed kaasati uuringusse vahetult ajateenistuse alguses, siis võiksid tõhusad haridus- ja ennetusprogrammid toetada nende tulemuste säilimist aja jooksul.

SISSEJUHATUS

Sõjaväe personali seas on tervisega seotud riskikäitumine, sealhulgas riskeeriv seksuaalkäitumine, narkootikumide ja alkoholi tarvitamine sage [1, 2]. Kõik need tegurid on oma mõju tõttu ühiskonnale osutunud oluliseks turvalisuse õõnestamisel [3, 4]. Kuna seksuaalsel teel levivatesse infektsioonidesse (STI) nakatutakse reeglina vabatahtliku käitumise tulemusena, aitab kõrge riskitasemega käitumise vähendamine läbi sihipäraste, tervislikke eluviise käsitlevate haridusprogrammide parandada ajateenijate tervist. Riskikäitumise tasemest hoolimata rakendatakse STI alast teavitamist ja ennetusprogramme sagedamini üldise avalikkuse hulgas, mitte niivõrd sõjaväe personali seas [5]. Verrega levivate patogeenide levimus ajateenijate hulgas on oluline seoses bioohtude teemaga ja nakkuste potentsiaalse levikuga välismissioonidel tööalase kokkupuute korral. Kohustusliku sõjaväeteenistusega riikides eeldatakse, et ajateenijate levimusnäitajad on sarnased rahvastiku levimusnäitajatega. Sõjaväes läbi viidud uuringute arv on siiski väga piiratud ja avalikustatud tulemusi on nende hulgas veelgi vähem.

Eestis ei ole varasemalt ei tavaelanikkonna hulka kuuluvate noormeeste ega kaadrikaitseväelaste või ajateenijate STI ja HIV-levimust uuritud. Levimuse andmeid on kogutud kitsamatelt ennetustöö sihtrühmadelt, nagu süstivad narkomaanid, prostitutsiooni kaasatud isikud või meestega seksivad mehed. Eesti noorte (vanuses 10–29) kohta on seni kogutud teadmisi ja riskikäitumist puudutavaid andmeid uuringu „HIV-i temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas“ raames aastatel 2003, 2005, 2007 ja 2010 [6–9].

Käesoleva uuringu põhieesmärgiks oli hinnata seksuaalsel teel levivate infektsioonide (sh HIV, B- ja C-hepatiidi viiruse näitajad) levimust ajateenijate hulgas. Hetkel ei uurita STI ja HIVi olemasolu rutiinselt ei kutsealustel kaitseväe arstlikes komisjonides ega tegevteenistuses (Vabariigi Valitsuse määrus nr 282) olevatel kaitseväelastel. Käesoleva uuringu tulemused annavad sisendi kaitseministeeriumile ja Eesti Kaitseväele ajateenijate seas STI uuringute planeerimiseks tulevikus. Alaeesmärgiks oli hinnata ajateenijate STI-dega seotud riskikäitumist, hoiakuid ja teadmiseid. See info aitab välja töötada Eesti Kaitseväe vastavasisulise hariduse ja ennetuse strateegiat.

UURINGU METOODIKA

Tegemist oli läbilõikelise mugavusvalimiga uuringuga 2012. aasta juulis kaitseväeteenistust alustanud noormeeste seas. Kõik uuringus osalejad olid mehed, kuna kohustuslik ajateenistus naisi ei hõlma.

Osalemise kriteeriumid olid järgmised: vähemalt 18 aastat vana, ajateenija ning nõusolek uuringus osalemiseks ja kõigi uuringuprotseduuride läbimiseks.

2012. aastal alustas kaitseväeteenistus 3141 noormeest, nendest 1564 juulis (kümnes erinevas väeosas). Kokku plaaniti uuringusse kaasata minimaalselt 500 ajateenijat. Plaanimatav uuritavate arv ühest kaitseväe üksusest oli proportsionaalne üksuses olevate ajateenijate koguarvuga.

Uuringusse värvati neljas kaitseväe üksuses kolmes linnas (Tallinn, Võru ja Tapa). Ajateenijad suunatakse kaitseväe üksustesse juhuslikult, arvestamata nende elukohta ning emakeelt.

Uuringukeskuste valikul arvestati 1) keskustes ajateenistust alustavate noormeeste arvuga; 2) meditsiiniteenistuse olemasolu, personali töökoormuse ning bioloogilise materjali transpordi võimalustega.

Uuringus osalemine oli vabatahtlik. Andmete kogumine ning testimine toimus perioodil 13.07. kuni 30.07.2012. Tänuks uuringus osalemise eest said ajateenijad šokolaaditahvli (ligikaudne maksumus 1,8 eurot) ning 10 kondoomi ja teabematerjale HIV-i ja seksuaalsel teel levivate infektsioonide kohta.

Eetikakomitee

Uuringu taotluse kooskõlastasid Tallinna Meditsiiniuuringute Eetikakomitee ja Lõuna-Carolina Ülikooli eetikakomitee.

Uuringu personal

Osalejaid värbas ning uuringu viis läbi iga väeosa tervishoiupersonal, keda juhendas Tervise Arengu Instituut. Personali juhendati eelnevalt uuringu teostamiseks uuringu meetodika ning osalejate privaatsuse ja konfidentsiaalsuse tagamiseks.

Uuringu etapid ja meetodid

1. Uuringusse kaasamine. Infot uuringu kohta levitati kirjalikult (flaierid eesti ja vene keeles). Ajateenijaid kutsuti uuringusse osalema tervisekasvatuse tundide ajal. Ajateenijaid kutsuti osalema järjest, kuni saavutati minimaalne määratud osalejate hulk igas kaitseväe üksuses. Neile, kes nõustusid osalema, olid kättesaadavad uuringu infolehed (nii eesti kui vene keeles) ning neile tutvustati uuringu eesmärgi ja meetodeid. Uuringupersonal vastas kõigile tekkinud küsimustele.

2. Ühekordse osalemise tagamine. Kõik osalejad said osaleja numbriga (koosnes uuringukoha esitähed ja seerianumbrist (näiteks S001, S002 Staabi ja Sidepataljonis Tallinnas, M001, M002 mereväebaasis). Number kleebiti nii küsimustikule kui ka uriini- ja vereproovile.

3. Teadmiste, suhtumise, käitumise ja ettekujutuste hindamine. Pärast nõusoleku andmist täitsid osalejad küsimustiku (Lisa 1). Küsimustik on saadaval nii eesti kui ka vene keeles. Käesolevas projektis kasutatud küsimustiku koostamisel oli aluseks Eesti noorte seas läbi viidud HIVi teemalise uuringu küsimustikku [6–9]. Käesoleva uuringu tarbeks kohandatud küsimustik sisaldas 46 valdavalt etteantud vastusevariantidega küsimust ja sellele vastamine võttis aega umbes 30 minutit. Küsimustik sisaldas küsimusi seksuaalkäitumise, narkootikumide tarvitamise, seksuaalsel teel levivaid

infektsioone puudutavate hoiakute ja teadmiste kohta ning STI haigestumise ja HIVi testimise kohta.

4. Vere- ja uriiniproovide kogumine ning bioloogiliste markerite uurimine. Uuringut läbiviivad tervishoiutöötajad juhendasid osalejaid uriiniproovi kogumiseks ning teavitavad neid, millal tuleb tagasi tulla verd andma ja uriiniproovi tagastama. Osalejale anti uriiniproovi jaoks tops ja väike meeldetuletuskaart, millel oli märgitud osaleja number ja juhised uriini kogumiseks. Igalt osalejalt koguti umbes 10 ml veeniverd ja 2 ml uriini. Inimese immuunpuudulikkuse viiruse (HIV), B-hepatiidiviiruse (HBV) ja C-hepatiidiviiruse (HCV) uurimiseks kasutati seerumit ning klamüüdia, gonorröa ja trihhomonoosi uurimiseks uriini. Vere- ja uriiniproove analüüsiti Quattromed HTI Laborites, kasutades selleks järgmisi meetodeid:

- HIV-antikehad + antigeen (HIV 1,2 AK+Ag) – kemiluminescents
- HCV-antikehad (HCV AK) – kemiluminescents
- HBV-antigeen (HBsAg) – kemiluminescents
- Klamüüdia (*C. trachomatis* DNA) – PCR
- Gonorröa (*N. gonorrhoeae* DNA) – nested PCR
- Trihhomonoos (*T. vaginalis* DNA) – PCR

HIV, HCV ja HBV analüüsid olid skriiningtestid, lõpliku diagnoosi kinnitamiseks olid vajalikud täiendavad analüüsid, mida korraldati kaitseväge meditsiiniteenistuse kaudu.

5. Analüüside tellimine ja tulemustest teavitamine. Analüüside telliti ning tulemused saadeti uuringut läbi viinud kaitseväge meditsiinikeskustesse veebipõhise süsteemi kaudu (<https://qlab.quattromed.ee/>).

Ajateenijad said soovi korral oma uuringukoodi alusel analüüside tulemused tervishoiupersonali käest teada. Analüüside tulemustega tutvumine oli vabatahtlik. Juhul, kui analüüside tulemused klamüüdia, gonorröa või trihhomonoosi osas osutusid positiivseks, pakuti osalejale ravi kaitseväge meditsiiniteenuste poolt. Juhul, kui analüüside tulemused HIV-i, B-hepatiidiviiruse või C-hepatiidiviiruse osas osutusid positiivseks, pakuti osalejatele võimalust sooritada täiendavaid uuringuid, kuna eelnevalt kasutati üksnes skriiningteste ning lõpliku diagnoosi panemiseks on vaja kinnitust. Arvestades uuringu eesmärke, ei kogutud andmeid selle kohta, kui palju noormehi pöördus meditsiiniteenistustesse saamaks teada oma analüüside vastuseid.

Andmete sisestus ja analüüs

Andmed sisestati topelt kahe erineva sisestaja poolt Tervise Arengu Instituudis programmiga Microsoft Excel. Kahe andmebaasi andmeid võrreldi tehtud sisestusvigade parandamiseks. Lahknevused lahendati lähtedokumentide abil. Juhul, kui lähtedokumendid ei olnud selged, tehti valik projekti vastutavate uurijate poolt (üks Lõuna-Carolina ülikoolist ja üks TAI-st) ning andmete täpsustamise põhimõtted dokumenteeriti.

Andmed analüüsiti programmiga STATA 10.0. Erinevate gruppide (vanus- ja rahvusrühmad jne) vaheliste erinevuste kirjeldamiseks on kasutatud sagedusi (n; %), keskväärtusi ja mediaane. Erinevuste hindamiseks on kasutatud χ^2 testi, T-testi ja dispersioonanalüüsi (one-way ANOVA).

TULEMUSED

Uuringus osalenud

Kokku osales uuringus 584 noormeest (vt tabel 1). See moodustab 37% kõigist juulis ajateenistust alustanud noormeestest (n=1564) ning 53% uuringus osalenud kaitseväeüksustes ajateenistust alustanud noormeestest (n=1098).

Tabel 1. Uuritavate jaotus ning juulis 2012 kaitseväeteenistust alustanud noormeeste arv kaitseväeüksuste (uuringukeskuste) kaupa

	Uuringus osalejad		Kaitseväeteenistust alustanud noormehed	
	Arv	% kõigist uuringus osalenutest	Arv	Uuringus osalenute osakaal (%)
Merevägi, Tallinn	70	12,0%	100	70,0%
Staabi- ja Sidepataljon, Tallinn	82	14,1%	118	69,5%
Kirde Kaitseringkond, Tapa, Lääne-Virumaa	263	45,0%	544	48,3%
Lõuna Kaitseringkond, Võru	169	28,9%	336	50,3%
Kokku	584	100,0%	1098	53,2%

Sotsiaaldemograafilised näitajad

Uuritute keskmine vanus oli 21,1 aastat (mediaan 21 aastat, vahemik 18–25 aastat). Uuringus osalenutest valdav enamik olid eestlased (n=523; 89,9%), 57 noormeest olid venelased (9,8%) ning kaks muust rahvusest (0,3%).

Osalenutest 221 olid pärit Harjumaalt (38,0%), 4 Läänemaalt (0,7%), 4 Saaremaalt (0,7%), 53 Lääne-Virumaalt (9,1%), 79 Tartumaalt (13,6%), 31 Ida-Virumaalt (5,3%), 13 Põlvamaalt (2,2%), 15 Valgamaalt (2,6%), 12 Jõgevamaalt (2,1%), 44 Pärnumaalt (7,6%), 32 Viljandimaalt (5,5%), 25 Järvamaalt (4,3%), 5 Raplamaalt (0,9%) ja 43 Võrumaalt (7,4%).

Põhiharidus või alla selle oli 1,6%-l osalenutest (n=9), keskharidus või keskeriharidus oli 88,1%-l osalenutest (n=513). 10,3% osalenutest (n=60) oli kõrgharidus. Enne kaitseväeteenistuse alustamist oli 46,7% osalejatest töötanud (n=273) ja 61,3% olid õppinud (n=358), ning 5,5% (n=32) oli olnud töötu (ei õppinud ega töötanud).

Oma majanduslikku olukorda hindas väga heaks 5,3% noormeest (n=31), heaks 57,6% (n=335), keskmiseks 33,7% (n=196), kehvaks 2,9% (n=17) ning väga halvaks 0,5% (n=3).

Seksuaalkäitumine

91,6% uuritavatest (n=532) oli elu jooksul olnud seksuaalvahekorras (kas oraal, vaginaal- või anaalseks). Keskmine vanus esimese seksuaalvahekorra ajal oli 17 aastat (mediaan 17,0 aastat, vahemik 12–24 aastat). Vanus ei erinenud rahvusgrupiti, küll aga olid kõrgharidusega noormehed alustanud seksuaalelu mõnevõrra hiljem kui kesk- ja keskeriharidusega noormehed (17,8 vs 16,9 eluaastat).

Järgmised andmed puudutavad vaid neid, kes olid olnud seksuaalvahekorras. 90,6%-l neist on olnud püsipartner ning 55,1%-l juhupartner (46,1%-l on olnud mõlemat liiki partnereid, ülejäänutel kas üksnes püsi- või juhupartnerid). 7,1% seksuaalvahekorras olnutest (n=38) on elu jooksul maksnud kellelegi seksi eest. 1,1% (n=6) on olnud seksuaalvahekorras samast soost partneriga.

Esimese seksuaalvahekorra ajal oli kondoomi kasutanud 72,4% osalenutest (n=385). Rahvuses ja hariduses erinevus ei olnud. Kondoomi kasutamine viimase seksuaalvahekorra ajal erinevate partnerite lõikes on ära toodud Lisas 2 (tabel 1). 43,3% noormeestest (n=229) leidsid, et kondoomid on liiga kallid; 3,5% (n=18) aga, et liiga raskesti kättesaadavad.

49,6% kõigist seksuaalvahekorras olnutest (n=263) oli kasutanud alkoholi ja 4,2% (n=22) oli kasutanud narkootikume enne viimast seksuaalvahekorda.

90,4% (n=485) seksuaalvahekorras olnud noormeestest oli olnud vahekorras ka uuringule eelnenud viimase 12 kuu jooksul. 48,2%-l neist (n=234) oli olnud üks partner, 22,5%-l (n=109) kaks partnerit ja 29,3%-l (n=142) enam kui kaks partnerit. Kõrgharidusega noormeeste seas oli enam neid, kel oli olnud vaid üks partner.

Viimase 12 kuu jooksul oli kondoom vahel kasutamata jäänud 38,9%-l noormeestest (n=189)(neist, kes oli olnud vahekorras viimase 12 kuu jooksul) seetõttu, et seda polnud võimalik hankida. 58,2% (n=110) nendest tõid põhjuseks asjaolu, et lähikonnas ei olnud kohta, kust kondoomi osta. 11,4% (n=21) leidsid, et kondoomid on liiga kallid.

Seksuaalsel teel levivad infektsioonid ja testimine

14,7%-l seksuaalvahekorras olnud noormeestest (n=78) oli olnud viimase 12 kuu jooksul kahtlus, et neil võib olla mõni suguhaigus. 27 nendest läks arsti juurde abi otsima, kolm küsis ravimeid otse apteegist, kuus tarvitas kodus olemasolevaid ravimeid omal käel. 19 rääkis sekspartnerile oma probleemist, viis katkestas seksuaalvahekorrad haiguse ajaks ning 18 hakkas seksides kondoomi kasutama.

50,4% kõigist uuritutest (n=289) pole tundnud vajadust HIV testi teha. 31,4% (n=180) on tahtnud HIV-testi teha, kuid test on järgnevatel põhjustel tegemata jäänud (uuritavad võisid lootelust valida mitu põhjust):

- 45% (n=81) ei teadnud, kus testida,
- 21%-l (n=37) ei olnud raha testimiseks,

- 24%-le (n=44) ei sobi lahtiolekuajad,
- 16% (n=29) kartis, et teised inimesed saavad testimisest teada,
- 86% (n=155) polnud leidnud aega testimiseks,
- 7% (n=13) kardab veenivere andmist,
- 31% (n=56) kardab tulemust teada saada,
- 26% (n=47) kardab, et võib olla tõsine haigus,
- 19% (n=35) hinnangul on testimisvõimalus liiga kaugel.

9,7% kõigist uuritutest (n=115) oli teinud HIV-testi. Nendest 43,5% (n=50) oli viimati testinud vähem kui aasta tagasi, 33,0% (n=38) 1–2 aastat tagasi ning 14,8% (n=17) enam kui 2 aastat tagasi. 13,0% (n=15) oli viimati testinud AIDSi Nõustamiskabinetis, 10,4% (n=12) Noorte Nõustamiskeskuses, 11,3% (n=13) perearsti ja 12,2% (n=14) eriarsti juures, ning 23,5% (n=27) verekeskuses. 95,7% (n=110) osalejate viimase testi tulemus oli olnud negatiivne, ülejäänud ei saanud kas tulemust teada või ei mäletanud vastust.

Uimastite tarvitamine ja elustiil

57,5% uuritutest (n=329) on elu jooksul proovinud narkootikume. Proovivate osakaal ei erinenud rahvuse ja hariduse lõikes. Keskmise vanus esmakordsel proovimisel oli 16,8 aastat (mediaan 17 aastat, vahemik 12–23 aastat). Vanus ei erinenud rahvuste ja hariduse taseme kaupa. Neli noormeest on elu jooksul ka narkootikume süstinud, kuid keegi neist ei ole jaganud narkootikumide süstimiseks vajalikke tarvikuid (nõelu ja süstlaid). Viimase 12 kuu jooksul oli narkootikume tarvitanud 43,2% uuritutest (n=252). Nendest 90,1% (n=227) noormeestest oli tarvitanud kanepit, 11,9% (n=30) amfetamiini, 5,6% (n=14) kokaiini ja 9,1% (n=23) ecstasyt.

Vaba aja veetmisega seotud andmeid küsiti viimase nelja nädala kohta enne kaitsevæeteenistuse algust. Tulemused on toodud Lisas 2 (vt tabel 2). Viimase nelja nädala jooksul oli enam kui ühel päeval nädalas suitsetanud 41,9%, tarbinud alkohoolseid jooke 52,1% ning olnud purjus 29,7% kõigist uuringus osalenutest.

10,8% kõigist uuritutest (n=63) on elu jooksul lasknud end tätoveerida või teha auke kõrvadesse vm mitteprofessionaali poolt.

HIViga seotud teadmised ja hoiakud

HIViga seotud teadmiseid ja hoiakuid uuriti 14 küsimusega. Tulemused on toodud Lisas 2 (vt tabel 3). Valdav enamik uuringus osalejaid suhtub positiivselt kondoomi kasutamisse, omab korrektseid teadmiseid HIVi levikuteedest ning suhtub hästi HIVi nakatunud inimestesse.

Uuringu käigus teostatud analüüside tulemused

Vereproov oli kõlblik analüüside teostamiseks 584-l uuritaval ning uriiniproov 582-l uuritaval. Analüüside tulemused on toodud tabelis 2.

Tabel 2. Uuringu käigus teostatud analüüside tulemused

	Negatiivne		Positiivne		Positiivseid seksuaalselt aktiivsete seas	
	N	%	N	%	N	%
HIV Ag+AK	584	100,0	0	0	0	0
HCV AK	583	99,8	1	0,2	1	0,2
HBsAg	584	100,0	0	0	0	0
Gonorröa	577	99,1	5	0,9	5	0,9
Trihhomonoos	577	99,1	5	0,9	5	0,9
Klamüdioos	564	96,9	18	3,1	18	3,4

Kõik gonorröa, trihhomonoosi ning klamüdioosi juhud avastati nende seas, kes oma sõnul olid seksuaalselt aktiivsed. Üks noormees, kelle HCV vastaste antikehade analüüs oli positiivne, ei olnud oma sõnul kunagi uimasteid süstinud, lasknud teha tätoveeringut mitte-professionaalil ega saanud vereülekannet enne aastat 1994.

ARUTELU JA JÄRELDUSED

Käesolevas projekti käigus uuriti HIV-nakkuse ja teiste seksuaalsel teel levivate infektsioonide levimust kaitseväge ajateenijate seas ning samuti nende STIdega seotud riskikäitumist, hoiakuid ja teadmiseid. Antud uuring oli esmakordne omataoline Eestis.

Uuringusse kaasati 584 värskelt ajateenistust alustanud noormeest neljast kaitsevägeüksusest Eestis. Kuna me kasutasime mugavusvalimit, ei ole käesoleva uuringu tulemusi võimalik üldistada kõigile sama vanadele noormeestele Eestis ega ka mitte kõigile ajateenijatele.

Uuringu tulemused näitavad, et ajateenijate teadmised HIV-nakkuse levikuteedest on üldiselt väga heal tasemel. Võrreldes Eestis varasemalt läbiviidud noorteuuringutega [9], on noormeeste teadmised võrreldavad 19–24-aastaste vanusgrupiga Eestis. Näiteks mõlemas uuringus on väga kõrge nende osakaal, kes teavad, et HIV ei levi kallistades (üle 90%), kuid oluliselt madalam nende osakaal, kes teavad, et HIV ei levi ühist tualetti kasutades (ca 65%). Valdav enamus suhtub positiivselt kondoomi kasutamisse ning hästi HIViga inimestesse. Jällegi on tulemused samasuunalised ja võrreldavad noorteuuringu tulemustega [9]. Uuringu tulemused on võrreldavad noorteuuringuga ka uimasti tarvitamise, STI põdemise ning HIV-testimise osas. Näiteks oli noorteuuringu kohaselt 19–24 aastastest 22% elu jooksul HIV-testi teinud ning 15% viimase 12 kuu jooksul endal mõnd suguhaigust kahtlustanud (seda nii noormeeste kui neidude seas) [9].

Uuringu käigus tuvastatud infektsioonide esinemissagedused olid ootuspärased ning võrreldavad muu maailmaga. Nii on Eestis aasta-aastalt langenud uute HIVi juhtude osakaal eelkõige 15–24-aastaste seas [10]. UNAIDSi hinnangul oli 2011. aastal Eestis 15–

24-aastaste meeste seas kumulatiivne HIVi juhtude arv 200, mis teeb hinnanguliseks levimuseks selles vanusgrupis 0,2% [UNAIDS, avaldamata andmed; 11]. Arvestades, et meie uuringusse sattunud noormeeste seas oli vaid üksikuid, kes olid elu jooksul uimasteid süstinud, on tõepärane ka madal C-hepatiidi viiruse vastaste antikehade levimuse tase. Klamüdioos on Euroopas kõige enam levinud bakteriaalne STI, seksuaalselt aktiivsete noorte seas on levimus isegi 5–10% [12].

Uuringu puudusteks võib lugeda mugavusvalimi kasutamist ja uuritavate kaasamist vaid osades kaitsevæüksustes. Seoses uuritavate konfidentsiaalsuse tagamise vajaduse ning kaitsevæ ajateenistuse pingelise tunniplaaniga esimestel nädalatel ei olnud võimalik kasutada juhuvalimit. Käitumine viimase nelja nädala jooksul võis olla mõjutatud eelolevast kaitsevæeteenistusest ning ka aastaajast (suvi, keskkooli lõpetamise ja jaanipäeva järgne periood) ega pruugi peegeldada noormeeste tavalist elustiili. Seksuaalkäitumise ja uimastite tarvitamise küsimustele vastamine võis olla mõjutatud meenutamise vigadest ning sotsiaalselt soovitud vastuste andmisest. Kõigilt uuritavatelt ei olnud võimalik koguda hommikust esimest uriini, mis võis vähendada PCR meetodi tundlikkust teatud haigustekitajate määramisel. Me ei kogunud ega võrrelnud tulemusi uriiniproovi kogumise aja kohta.

Kuna on võimalik, et need käitumisviisid muutuvad aja jooksul ning arvestades asjaolu, et noormehed kaasati uuringusse vahetult ajateenistuse alguses, siis tõhusad haridus- ja ennetusprogrammid võiksid aidata nende tulemuste säilimist aja jooksul. HIVi ja STIide teemalistes koolitusprogrammides ajateenijatele peaks jätkuvalt tähelepanu pöörama positiivsete hoiakute kujundamisele kondoomi kasutamiseks.

Käesoleva projekti tulemuste ning selle käigus saadud kogemuste põhjal soovitame ajateenijate HIV ja STI testimist vastavalt Eestis kehtivatele juhistele [13, 14]. Alternatiiviks oleks Eesti Kaitsevæe spetsiifiliste HIV/STIide juhiste väljatöötamine ja rakendamine.

VIITED

1. Guidelines on surveillance among populations most at risk for HIV. In Geneva, UNAIDS / World Health Organization, 2011.
2. Chun H, Tavarez M, Dann G, Anastario M. Interviewer gender and self-reported sexual behavior and mental health among male military personnel. *International Journal of Public Health* 56(2): 225-229, 2011.
3. McInnes C. HIV/AIDS and Security. *International Affairs* 82(2): 315-326, 2006.
4. Constantian AR. Russia's Public Health – National Security Issue for the United States? *Military Medicine* 170(285-286, 2005.
5. Essien, J.E., et al., Correlates of HIV Knowledge and Sexual Risk Behaviors Among Female Military Personnel. *AIDS Behavior*, 2010. 14: p. 1401-1414.
6. Lõhmus L, Trummal A, Harro M. HIV/AIDS-i temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Uuringu raport 2003. Tallinn, Tervise Arengu Instituut, 2003.
7. Lõhmus L, Trummal A. HIV/AIDS-i temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Tallinn, Uuringu raport 2005. Tallinn, Tervise Arengu Instituut, 2005.
8. Lõhmus L, Trummal A. HIV/AIDS-i temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Uurimusraport 2007. Tallinn, Tervise Arengu Instituut, 2008.
9. Trummal A, Glušškova N, Murd M. HIV/AIDS-i temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Uurimusraport 2010. Tallinn, Tervise Arengu Instituut, 2011.
10. Rüütel K, Trummal A, Salekešin M, Pervilhac C. HIV-epideemia Eestis: strateegilise info analüüs. WHO 2011. Tervise Arengu Instituut 2012 (<http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/189>)
11. Statistikaamet (www.stat.ee)
12. ECDC 2009. Chlamydia control in Europe. European Centre for Disease Prevention and Control, Stockholm, 2009. (http://www.ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/0906_GUI_Chlamydia_Control_in_Europe.pdf)
13. HIV-nakkuse testimise ja HIV-positiivsete isikute ravile suunamise tegevusjuhise juhise (juhise) (juhise) (http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Tervisevaldkond/Tervisepoliitika/HIV_AIDS/Kasulikud_lingid/HIV_testimise_ja_ravile_suunamise_uuendatud_juhis_31.pdf)
14. Seksuaalsel Teel Levivate Infektsioonide Eesti Ühing. Seksuaalsel teel levivate infektsioonide ravijuhis Eestis, 2011 (http://www.eusti.ee/STI_ravijuhis_2011.pdf).

LISAD

Lisa 1. Uuringu küsimustik eesti keeles

SOUTH CAROLINA ÜLIKOOL JA TERVISE ARENGU INSTITUUT
Terviseuuring 2012

Hea ankeedile vastaja!

Ankeedi täitmine on vabatahtlik, kuid seda on lihtne täita ning see ei võta kaua aega.

Palun tõmmake kõige sobivama vastuse ees või järel olevale numbrile ring ümber või kirjutage vastus tühjaks jäetud kohale.

NÄIDIS 1

Märkige oma sugu.

1 mees

2 naine

NÄIDIS 2

Paljud küsimused ankeedis on esitatud tabelitena. Siis märkige sobivaim vastus igale tabeli reale eraldi. Küsimuste juurde on märgitud "Palun märkige sobiv vastus igale reale!"

Kes Te olete praegu? *Palun märkige sobiv vastus igale reale.*

	Jah	Ei
A Ettevõtja, palgatöötaja	1	2
B Töötu	1	2
C Õpilane	1	2
D Muu (palun kirjutage)		

Jälgige ka küsimuste juures olevaid juhiseid!

Ankeet on anonüümne, keegi ei saa teada Teie nime!
KÕIK TEIE ANTUD VASTUSED ON MEIE JAOKS VÄGA OLULISED!

A OSA

A1 Märkige oma vanus (täisaastates)

..... aastat

A2 Märkige oma rahvus

1 Eestlane

2 Venelane

3 Muu (palun kirjutage).....

A3 Milline on Teie kõige kõrgem lõpetatud hariduse tase? *Palun märkige üks kõige sobivam vastus.*

1 Põhiharidus lõpetatud (8 või 9 klassi) või alla selle

2 Keskkharidus lõpetatud (11 või 12 klassi)

3 Kutsekeskharidus lõpetatud (põhihariduse või keskkhariduse baasil)

4 Kõrgharidus lõpetatud (k.a rakenduslik)

5 Magistri- või doktorikraad

A4 Kes Te olite enne kaitseväeteenistuse alustamist? Palun märkige sobiv vastus igale reale.

	Jah	Ei
A Ettevõtja, palgatöötaja	1	2
B Töötu	1	2
C Õpilane, üliõpilane, kraadiõppur	1	2
D Muu (palun kirjutage)		

A5 Millises Eestimaa piirkonnas Te elasite enamik päevi nädalast enne kaitseväeteenistuse alustamist?

1 Harjumaa	6	Läänemaa	11	Saaremaa
2 Hiiumaa	7	Lääne-Virumaa	12	Tartumaa
3 Ida-Virumaa	8	Põlvamaa	13	Valgamaa
4 Jõgevamaa	9	Pärnumaa	14	Viljandimaa
5 Järvamaa	10	Raplamaa	15	Võrumaa

A6 Milliseks hindate oma majanduslikku olukorda? *Palun märkige üks kõige sobivam vastus.*

1 Elan puuduses

2 Kehvapoolne

3 Ei ole hea, aga tulen toime

4 Hea

5 Väga hea

B OSA

B1 Kas Te olete kunagi olnud seksuaalvahekorras (anaalses, oraalses või vaginaalses)?

1 Jah

2 Ei → Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega C1

- B2 Millises seksuaalvahekorras olete olnud? Palun märkige vajadusel mitu vastust.
- 1 Anaalses (pärakuseks)
 - 2 Oraalses (suuseks)
 - 3 Vaginaalses (tupeseks)
- B3 Kui vana Te olite oma esimese seksuaalvahekorra ajal? (Täisaastates)
..... aastane
- B4 Kas Teie ja Teie partner kasutasite esimese seksuaalvahekorra ajal kondoomi?
- 1 Jah
 - 2 Ei
 - 3 Ei mäleta
- B5 Kas Te olete olnud seksuaalvahekorras (tupe- või pärakuseks) viimase 12 kuu jooksul?
- 1 Jah
 - 2 Ei → Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega B10
- B6 Mitu erinevat seksuaalpartnerit on Teil viimase 12 kuu jooksul olnud?
..... seksuaalpartnerit
- B7 Kui sageli oli kondoom kasutuses viimase 12 kuu jooksul, kui olite seksuaalvahekorras (tupe- või pärakuseks) ... *Palun märkige sobiv vastus igale reale.*

	Ei ole olnud vahekorras	Mitte kunagi	Harva	Enamasti	Iga kord
A Püsipartneri(te)ga	1	2	3	4	5
B Juhupartneri(te)ga	1	2	3	4	5
C Partneri(te)ga, kellele Teie maksite seksi eest	1	2	3	4	5
D Partneri(te)ga, kes on süstinud narkootikume	1	2	3	4	5
E Partneri(te)ga, kes olid Teiega samast soost	1	2	3	4	5
F Partneri(te)ga, kellel oli mõni seksuaalsel teel leviv infektsioon	1	2	3	4	5
G Partneri(te)ga, kellel oli HIV-nakkus	1	2	3	4	5

- B8 Kas Teil on seksuaalpartneriga (juhu- või püsipartneriga) viimase 12 kuu jooksul jäänud kondoom kasutamata, sest seda ei olnud võimalik hankida?
- 1 Jah, sageli
 - 2 Jah, mõnikord
 - 3 Ei, mitte kunagi → Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega B10

B9 Millisel põhjusel ei olnud võimalik kondoomi hankida? *Palun märkide vajadusel mitu vastust.*

- 1 Ma ei teadnud, kust kondoomi osta saab
- 2 Lähikonnas ei olnud kohta, kust kondoomi osta
- 3 Ma ei julgenud kondoomi osta
- 4 Kondoomid on liiga kallid
- 5 Muu põhjus (palun kirjutage).....

B10 Kui kaua olete olnud (olite) koos oma kõige viimase püsipartneriga?

- 1 Mul ei ole kunagi olnud püsipartnerit → *Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega B14*
- 2 Kuni 6 kuud
- 3 7–12 kuud
- 4 1–2 aastat
- 5 3–5 aastat
- 6 Enam kui 5 aastat

B11 Suhte ajal oma kõige viimase püsipartneriga, kui mitme teise inimesega olite samal perioodil seksuaalvahekorras?

..... inimesega (*kui ei olnud ühtegi teist partnerit, siis jätkake küsimusega B13*)

B12 Kui sageli Te kasutasite kondoomi vahekorras teiste inimestega oma kõige viimase püsisuhte ajal?

- 1 Mitte kunagi
- 2 Harva
- 3 Enamasti
- 4 Iga kord

B13 Kas enne viimase püsipartneriga kondoomi kasutamisest loobumist käisite HIV-i või suguhaiguste suhtes testimas?

- 1 Me kasutame ikka veel kondoomi
- 2 Jah, mina käisin testimas
- 3 Jah, tema käis testimas
- 4 Jah, me mõlemad käisime testimas
- 5 Kumbki meist ei käinud testimas
- 6 Me ei ole kunagi kondoomi kasutanud

B14 Kas kondoom oli kasutuses viimasel korral, kui olite seksuaalvahekorras
Palun märkige sobiv vastus igale reale

	Jah	Ei	Ei ole olnud vahekorras
A Püsipartneriga	1	2	3
B Juhupartneriga	1	2	3
C Partneriga, kellele Teie maksite seksi eest	1	2	3
D Partneriga, kes oli Teiega samast soost	1	2	3

B15 Millistel põhjustel jäi kondoom kasutamata viimase seksuaalvahekorra ajal?
Palun märkige sobiv vastus igale reale

	Püsipartner		Juhupartner	
	Jah	Ei	Jah	Ei
A Me kasutasime kondoomi	1	2	1	2
B Me tahame saada last	1	2	1	2
C Mul on kindel partner ja meil on vastastikune usaldus	1	2	1	2
D Minu partner ei soovinud kondoomi kasutada	1	2	1	2
E Mina ei tahtnud kondoomi kasutada	1	2	1	2
F Kondoom vähendab mõnutunnet	1	2	1	2
G Kondoomi pealepanemine vahekorra ajal on tülikas	1	2	1	2
H Ma ei usu, et mu partneril on HIV või muu seksuaalsel teel leviv infektsioon	1	2	1	2
I Kummalgi ei olnud kondoomi kaasas	1	2	1	2
J Ma ei julgenud partneriga kondoomi kasutamisest rääkida	1	2	1	2
K Ma ei oska kondoomi kasutada	1	2	1	2
L Me kasutasime katkestatud suguühet (mees ei lase spermat tuppe)	1	2	1	2
M Me kasutasime muid rasestumisvastaseid vahendeid	1	2	1	2
N Ma ei mõelnud kondoomi peale	1	2	1	2
O Muu põhjus (palun kirjutage)	1	2	1	2

B16 Mida kasutasite rasestumisest hoidumiseks viimase vaginaalse seksuaalvahekorra (tupeseksi) ajal? Palun märkige sobiv vastus igale reale. *Kui Te ei ole kunagi olnud vaginaalses vahekorras, jätkake küsimusega B17.*

	Püsipartner		Juhupartner	
	Jah	Ei	Jah	Ei
A Ei kasutanud mingit vahendit	1	2	1	2
B Hormonaalsed vahendid (tabletid, plaastrid, hormoonspiraal)	1	2	1	2
C Spiraal	1	2	1	2
D Kondoom	1	2	1	2
E Spermitsiidid (spermatosoidide hävitavad tupekuulid ja -kreemid)	1	2	1	2
F Kalendermeetod (ohtlike päevade arvestamine)	1	2	1	2
G Katkestatud suguühe (mees ei lase spermat tuppe)	1	2	1	2
H Tupeloputus pärast suguühet	1	2	1	2
I Vahekorrajärgsed tabletid (SOS-pillid)	1	2	1	2
J Ma ei tea, kas ta kasutas midagi või mitte	1	2	1	2
K Muu (palun kirjutage.....)	1	2	1	2

B17 Mis Te arvate, kas kondoomid...? *Palun märkige sobiv vastus igale reale.*

	Jah	Ei
A On liiga kallid	1	2
B On raskesti kättesaadavad	1	2

B18 Kes peaks kondoomi kaasas kandma?

- 1 Mees
- 2 Naine
- 3 Mõlemad
- 4 Mitte kumbki

B19 Kas Te tarvitasite alkoholi enne oma viimast seksuaalvahekorda (näiteks õlut, veini, viina)?

- 1 Ei
- 2 Jah
- 3 Ei mäleta

B20 Kas Te tarvitasite mõnda narkootikumi enne oma viimast seksuaalvahekorda (näiteks amfetamiini, kokaiini, kanepit)?

- 1 Ei
- 2 Jah
- 3 Ei mäleta

B21 Mis on Teie seksuaalne orientatsioon?

- 1 Heteroseksuaalne
- 2 Biseksuaalne
- 3 Homoseksuaalne
- 4 Täpsustamata

B22 Kas Te olete kunagi olnud seksuaalvahekorras endaga samast soost inimesega?

- 1 Jah
- 2 Ei

C OSA

C1 Kas Teil on tekkinud viimase 12 kuu jooksul kahtlus, et Teil võib olla suguhaigus?

- 1 Jah
- 2 Ei → Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega C3

C2 Mida olete ette võtnud, kui Teil on tekkinud viimase 12 kuu jooksul kahtlus, et Teil võib olla suguhaigus? Palun märkige vajadusel mitu vastust.

- 1 Ma ei teinud midagi
- 2 Küllastasin eriarsti
- 3 Küllastasin perearsti
- 4 Küsisin ravimeid otse apteegist
- 5 Tarvitasin kodus olemasolevaid ravimeid omal käel
- 6 Rääkisin sekspartnerile oma probleemist
- 7 Katkestasin seksuaalvahekorrad haiguse ajaks

- 8 Hakkasin seksides kondoomi kasutama
- 9 Muu (palun kirjutage)
- C3 Kas Te olete kunagi teinud HIV-testi (lasknud end uurida HIV-nakkuse suhtes)?
- 1 Ei, mitte kunagi → *Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega C6*
- 2 Jah, viimase aasta jooksul
- 3 Jah, 1–2 aastat tagasi
- 4 Jah, rohkem kui 2 aastat tagasi
- 5 Ei mäleta
- C4 Kus Teid viimasel korral HIVi suhtes uuriti?
- 1 AIDSi nõustamiskabinetis (anonüümses kabinetis)
- 2 Noorte nõustamiskeskuses
- 3 Perearsti juures
- 4 Eriarsti juures
- 5 Verekeskuses
- 6 Muu (palun kirjutage)
- 7 Ei mäleta
- C5 Milline oli Teie viimase HIV-testi tulemus?
- 1 Positiivne (nakatunud HIVi)
- 2 Negatiivne (ei ole nakatunud HIVi)
- 3 Selgusetu
- 4 Ei mäleta
- 5 Ma ei saanud tulemust teada
- C6 Kas Teil on tulnud ette olukordi, kui Te olete soovinud teha HIV-testi, kuid see on jäänud mingil põhjusel tegemata?
- 1 Jah
- 2 Mul ei ole vaja testi teha → *Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega D1*
- 3 Test ei ole jäänud tegemata → *Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega D1*
- C7 Millistel põhjustel on HIV-test jäänud tegemata? *Palun märkide sobiv vastus igale reale*

	Jah	Ei
A Ma ei tea, kus on võimalik HIV-testi teha	1	2
B Mul ei ole testimiseks raha	1	2
C Mulle ei sobi kabinetide lahtioleku ajad	1	2
D Kardan, et teised saavad teada minu testimas käimisest	1	2
E Mul ei ole aega olnud	1	2
F Kardan veenivere võtmist	1	2
G Kardan teada saada testi tulemust	1	2
H Kardan, et mul võib olla tõsine haigus	1	2
I Testimisvõimalus asub minu jaoks liiga kaugel	1	2
J Muu (palun kirjutage)		

D OSA

- D1 Kui vana Te olite, kui proovisite esimest korda mõnda narkootikumi?
1 Ei ole kunagi proovinud → Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega D8
2 aastane (täisaastates)
- D2 Kas Te olete kunagi narkootikume süstinud?
1 Jah
2 Ei → Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega D6
- D3 Millal Te süstisite narkootikume viimast korda?
1 Vähem kui 6 kuud tagasi
2 6–12 kuud tagasi
3 1–3 aastat tagasi
4 Enam kui 3 aastat tagasi
- D4 Kas Te olete kunagi kasutanud narkootikumide süstimiseks nõelu või süstlaid, mida keegi teine oli enne Teid kasutanud?
1 Jah
2 Ei → *Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega D6*
3 Ma ei tea/ei mäleta → *Kui valisite selle vastuse, palun jätkake küsimusega D6*
- D5 Millal oli viimane kord, kui Te kasutasite narkootikumide süstimiseks nõelu või süstlaid, mida keegi teine oli enne Teid kasutanud?
1 Vähem kui 6 kuud tagasi
2 6–12 kuud tagasi
3 1–3 aastat tagasi
4 Enam kui 3 aastat tagasi
- D6 Millistel viisidel Te olete tarvitanud narkootikume viimase 12 kuu jooksul? *Palun märkige vajadusel mitu vastust.*
1 Tablettidena
2 Süstides
3 Sisse hingates
4 Suitsetades
5 Segatuna toidu või joogiga
6 Ma ei tea/ei mäleta
- D7 Milliseid narkootikume Te olete tarvitanud viimase 12 kuu jooksul? *Palun märkige vajadusel mitu vastust.*
1 Amfetamiin
2 Kanep
3 Kokaiin
4 Fentanüül (valge hiinlane või valge pärslane)
5 Ecstasy
6 Muu (palun kirjutage).....
7 Ma ei tea/ma ei mäleta

D8 Kirjeldage oma eluviisi viimase 4 nädala jooksul enne kaitsevække tulekut. Palun märkide sobiv vastus igale reale.

	Mitte kunagi	Vähem kui kord nädalas	Kord nädalas	Mitu korda nädalas	Iga päev
A Suitsetasin	1	2	3	4	5
B Jõin alkohoolseid jooke	1	2	3	4	5
C Olin purjus	1	2	3	4	5
D Kasutasin narkootikume	1	2	3	4	5
E Tegin sporti	1	2	3	4	5
F Veetsin oma vaba aega baaris, ööklubis, pubis	1	2	3	4	5

D9 Kas Te olete lasknud end tätoveerida või teha auke kõrvadesse vm mitteprofessionaali poolt?

- 1 Jah
- 2 Ei
- 3 Ma ei tea/ei mäleta

D10 Kas Teile on tehtud vereülekannet enne 1994. aastat?

- 1 Jah
- 2 Ei
- 3 Ma ei tea/ei mäleta

E OSA

E1 Kas Te olete järgmiste väidetega nõus? Palun märkige sobiv vastus igale reale

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Üldse ei ole nõus	Ei oska öelda
A HIV ja AIDS on ainult narkomaanide probleem	1	2	3	4	5
B Kas inimene, kes näeb terve välja, võib olla nakatunud HIV-i?	1	2	3	4	5
C Ujudes basseinis koos HIV-i nakatunud inimesega võib ka ise HIV-i nakatuda	1	2	3	4	5
D Maksimaalne mõnutunne on vahekorras olulisem kui kondoomi kasutamine	1	2	3	4	5
E Kui inimene nakatub HIV-i, siis ta elu kaotab mõtte	1	2	3	4	5
F Oleksin nõus sööma ühes lauas HIV-i nakatunud inimesega	1	2	3	4	5
G Lõpetaksin oma tuttava või sõbraga suhtlemise, kui ta on nakatunud HIV-i	1	2	3	4	5
I Kallistades HIV-i nakatunud inimest võib ka ise nakatuda HIV-i	1	2	3	4	5
J HIV ja AIDS on ainult homoseksuaalide	1	2	3	4	5

probleem					
K Oleksin nõus töötama ühes kollektiivis inimesega, kes on nakatunud HIV-i	1	2	3	4	5
L HIV ei ole Eestis nii levinud, et mina peaksin juhuslikes seksuaalsuhetes alati kondoomi kasutama	1	2	3	4	5
M Süües samadest toidunõudest HIV-i nakatunud inimesega võib ka ise nakatuda HIV-i	1	2	3	4	5
N Õpetaja, kes on nakatunud HIV-i, võib koolis edasi töötada	1	2	3	4	5
O Kasutades HIV-i nakatunud inimestega ühist tualetti (WC), võib ka ise nakatuda HIV-i	1	2	3	4	5

Kui Teil on soovi lisada mõni kommentaar, mis on seotud ankeedis olevate küsimustega, siis tehke seda palun siin!

.....
.....

Täname Teid ankeedi täitmise eest, olete olnud meile suureks abiks!

Lisa 2. Andmetabelid

Tabel 1. Kondoomi kasutamine viimase vahekorra ajal (B14)

	Jah		Ei		Ei ole olnud vahekorras	
	N	%	N	%	N	%
Püsipartneriga	219	41,6	263	49,9	45	8,5
Juhupartneriga	195	37,5	98	18,9	227	43,7
Partneriga, kellele Teie maksite seksi eest	27	5,3	9	1,8	473	92,9
Partneriga, kes oli Teiega samast soost	9	1,8	9	1,8	490	96,5

Tabel 2. Eluviisi viimase 4 nädala jooksul enne kaitsevække tulekut (D8)

	Mitte kunagi		Vähem kui kord nädalas		Kord nädalas		Mitu korda nädalas		Iga päev	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Suitsetamine	245	44,1	54	9,7	24	4,3	52	9,3	181	32,6
Alkoholsete jookide tarbimine	18	3,2	95	16,6	161	28,1	262	45,8	36	6,3
Purjus olemine	61	10,7	170	29,8	170	29,8	153	26,8	17	2,9
Narkootikumide tarbimine	462	81,8	69	12,2	12	2,1	19	3,4	3	0,5
Sportimine	56	9,8	115	20,1	132	23,1	224	39,1	45	7,9
Vaba aja veetmine baaris, ööklubis, pubis	105	18,4	233	40,9	139	24,4	86	15,1	7	1,2

Tabel 3. HIViga seotud teadmised, hoiakud ja suhtumised (E1)

	Täiesti nõus		Pigem nõus		Pigem ei ole nõus		Üldse ei ole nõus		Ei oska öelda	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
A HIV ja AIDS on ainult narkomaanide probleem	17	3,0	75	13,1	164	28,6	292	51,0	25	4,3
B Kas inimene, kes näeb terve välja, võib olla nakatunud HIV-i?	363	63,4	167	29,1	12	2,1	5	0,9	26	4,5
C Ujudes basseinis koos HIV-i nakatunud inimesega võib ka ise HIV-i nakatuda	9	1,6	25	4,4	118	20,6	341	59,6	79	13,8
D Maksimaalne mõnutunne on vahekorras olulisem kui kondoomi kasutamine	29	5,1	66	11,5	220	38,4	221	38,6	37	6,5
E Kui inimene nakatub HIV-i, siis ta elu kaotab mõtte	25	4,4	106	18,5	194	33,9	191	33,3	57	9,9
F Oleksin nõus sööma ühes lauas HIV-i nakatunud inimesega	197	34,4	196	34,3	96	16,8	34	5,9	49	8,6
G Lõpetaksin oma tuttava või sõbraga suhtlemise, kui ta on nakatunud HIV-i	9	1,6	22	3,9	110	19,2	373	65,2	58	10,1
I Kallistades HIV-i nakatunud inimest võib ka ise nakatuda HIV-i	8	1,4	14	2,4	57	9,9	457	79,8	37	6,5

J HIV ja AIDS on ainult homoseksuaalide probleem	8	1,4	20	3,5	82	14,3	421	73,5	42	7,3
K Oleksin nõus töötama ühes kollektiivis inimesega, kes on nakatunud HIV-i	202	35,3	205	35,8	78	13,7	27	4,7	60	10,5
L HIV ei ole Eestis nii levinud, et mina peaksin juhuslikes seksuaalsuhetes alati kondoomi kasutama	19	3,3	32	5,6	130	22,7	354	61,8	38	6,6
M Süües samadest toidunõudest HIV-i nakatunud inimesega võib ka ise nakatuda HIV-i	27	4,7	66	11,5	156	27,3	207	36,1	117	20,4
N Õpetaja, kes on nakatunud HIV-i, võib koolis edasi töötada	168	29,4	171	29,9	89	15,5	49	8,6	95	16,6
O Kasutades HIV-i nakatunud inimestega ühist tualetti (WC), võib ka ise nakatuda HIV-i	20	3,5	75	13,1	172	30,0	197	34,4	109	19,0